

УДК 339.137

DOI: 10.31673/2415-8089.2021.011621

Євтушенко Н.О., д.е.н., доц
Гончар Д.К., магістр
Державний університет телекомунікацій

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В рамках цієї статті розглянута роль та зміст управління конкурентоспроможністю на макrorівні та рівні підприємства. Обґрунтована доцільність механізму управління конкурентоспроможністю українського підприємства в системі його управління. Запропоновано вимоги до формування механізму конкурентоспроможності підприємства у межах складових системи управління за рівнями та системою забезпечення. Подано та описано складові механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. Доведено, що формування та реалізація механізму управління конкурентоспроможністю відповідно до існуючої системи управління підприємством, вплине на ефективність його діяльності відповідно до цілей розвитку та обраної стратегії, що зорієнтує менеджерів та працівників підприємства на активну та цілеспрямовану діяльність в умовах безперервних змін зовнішнього середовища.

Ключевые слова: конкурентоспроможність, механізм, управління, система, концепція, підприємство.

Постановка проблеми. Необхідність управління конкурентоспроможністю підприємства обумовлюється, насамперед, динамічними змінами кон'юнктури ринку, виникненням важко передбачуваних економічних і фінансових ситуацій. Конкурентоспроможність підприємства є найважливіший критерій доцільності виходу підприємства на національні та світові товарні ринки. Так на погляд І. Ансоффа [1] конкурентоспроможність розуміється як результат конкурентної боротьби так і основа розвитку економіки окремого суб'єкта господарювання та суспільства в цілому. На рівні підприємства конкурентоспроможність розглядається з різних позицій: або як фактор чи комбінація факторів, які роблять діяльність підприємства більш успішною у порівнянні з конкурентами (Р. Грецький) [4, с. 35]; або як здатність компанії випускати конкурентоздатну продукцію, перевага фірми по відношенню до інших фірм даної галузі усередині країни і за її межами (М. Корінько) [7, с. 69]; або як сукупність можливостей підприємства ефективно використовувати свій ресурсний потенціал з метою отримання бажаних результатів (Н.Євтушено) [5, с. 136].

Сучасне тлумачення поняття конкурентоспроможності як багатофакторного процесу реалізації конкурентних відносин передбачає найважливіші умови його здійснення як управлінського процесу. Вважаємо, що управління конкурентоспроможністю підприємства можна розглядати як діяльність, що спрямована на формування управлінських рішень, які, в свою чергу, повинні бути направлені на протистояння зовнішнім впливам та досягнення лідерства, відповідно до поставлених стратегічних задач. Ці обставини спонукають керівників підприємств формувати ефективний механізм управління конкурентоспроможністю, у межах якого формуються умови для розвитку і життєдіяльності підприємства для отримання високого і стабільного прибутку. Отже, питання дослідження теоретичних аспектів управління конкурентоспроможністю підприємств та механізмів їх реалізації є важливими та актуальними як для економіки України в цілому, так і для окремого вітчизняного виробника.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження конкурентоспроможності, формування механізмів управління конкурентоспроможністю, розробку методологічних підходів щодо оцінки конкурентоспроможності підприємства та його продукції досліджували такі відомі вітчизняні й іноземні вчені, як: Г. Азов, І. Ансофф [1], Л. Балабанова, В. Холод, Л. Варава [2], О. Гудзь [3], Р.Грецький [4], Х. Гринько, І. Должанський, Н. Євтушенко [5], А. Кузьмин, Ф. Котлер, І. Кирчата [6], М. Корінько [7], А. Левицька [8], Ю.Плугина [9], Л. Поддубная, М. Портер, Н. Сурженко, І.Агеева [10], Н.Тарнавська, Т. Халімон [11] Р. Фатхутдинов та інші. Незважаючи на значну кількість робіт, присвячених дослідженню конкуренції, багато питань щодо формування механізму управління конкурентоспроможністю підприємств України, потребують подальшого дослідження.

Метою статті є вивчення особливостей концептуальних основ системи управління конкурентоспроможністю підприємства на ринку та формування на цій основі механізму управління конкурентоспроможністю підприємства під впливом безперервних змін зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Сутність управління конкурентоспроможністю підприємства розглядається як сукупність таких понять: організація управління, процес управління та передачі інформації для формування ефективних управлінських рішень.

Процес управління конкурентоспроможністю в сучасних ринкових умовах складається з двох взаємопов'язаних частин: перша частина орієнтована на внутрішнє середовище підприємства з точки зору оптимальної організації виробництва і описується послідовним переліком етапів відповідно до напрямку діяльності даного підприємства та життєвого циклу його товару; друга спрямована на зовнішнє середовище.

Очевидно, що важливим моментом при формуванні системи управління конкурентоспроможністю підприємства відповідно до концептуальних основ є створення ефективного механізму управління, що забезпечує досягнення поставлених цілей.

Дослідження змісту поняття «механізму управління конкурентоспроможністю» підприємства дозволяють виділити основні підходи до його визначення:

- 1) як сукупність методів та інструментів, важелів або заходів, які впливають на об'єкт управління (Л.М. Варава, Г.В. Кравченко [2], Т. Халімон [11]);
- 2) як систему взаємопов'язаних організаційних дій, що призводить до отримання бажаного результату (Ю.А. Плугина [9, с. 212]);
- 3) як сукупність підсистем, тобто визначають організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємств частиною деякої системи (Н.В. Сурженко, І.В. Агеева [10, с. 233]).

Підтримуємо погляди вчених стосовно змістовного наповнення категорії «механізм управління конкурентоспроможністю», який пропонуємо розглядати як систему взаємопов'язаних організаційних дій, реалізація яких забезпечується важелями, функціями, принципами, інструментами, методами з урахуванням наукових підходів, що вплине на отримання бажаних результатів.

Результативність механізму управління конкурентоспроможністю залежить від діяльності структури системи управління, в яку входять: 1) цільова система; 2) система забезпечення; 3) функціональна система, яка визначається як сукупність видів діяльності; 4) процесна, яка характеризується як механізм процесу підготовки і прийняття управлінських рішень. Зазначимо, що зміст кожної з систем та кількість підсистем в кожній з них залежить від типу підприємства, сфери і масштабів діяльності, ступеня впливу зовнішнього середовища і результатів діяльності підприємства та інших факторів

Формування та реалізація механізму управління конкурентоспроможністю в системі управління підприємством є доцільним з боку керівництва для встановлення оперативного реагування на зміни впливу зовнішнього і внутрішнього середовища відповідно до обраної стратегії, що в подальшому буде створювати умови для досягнення заданого рівня конкурентоспроможності підприємства на ринку відносно конкурентів.

Сформуємо механізм управління конкурентоспроможністю підприємством в системі управління підприємством та представимо на рис. 1.

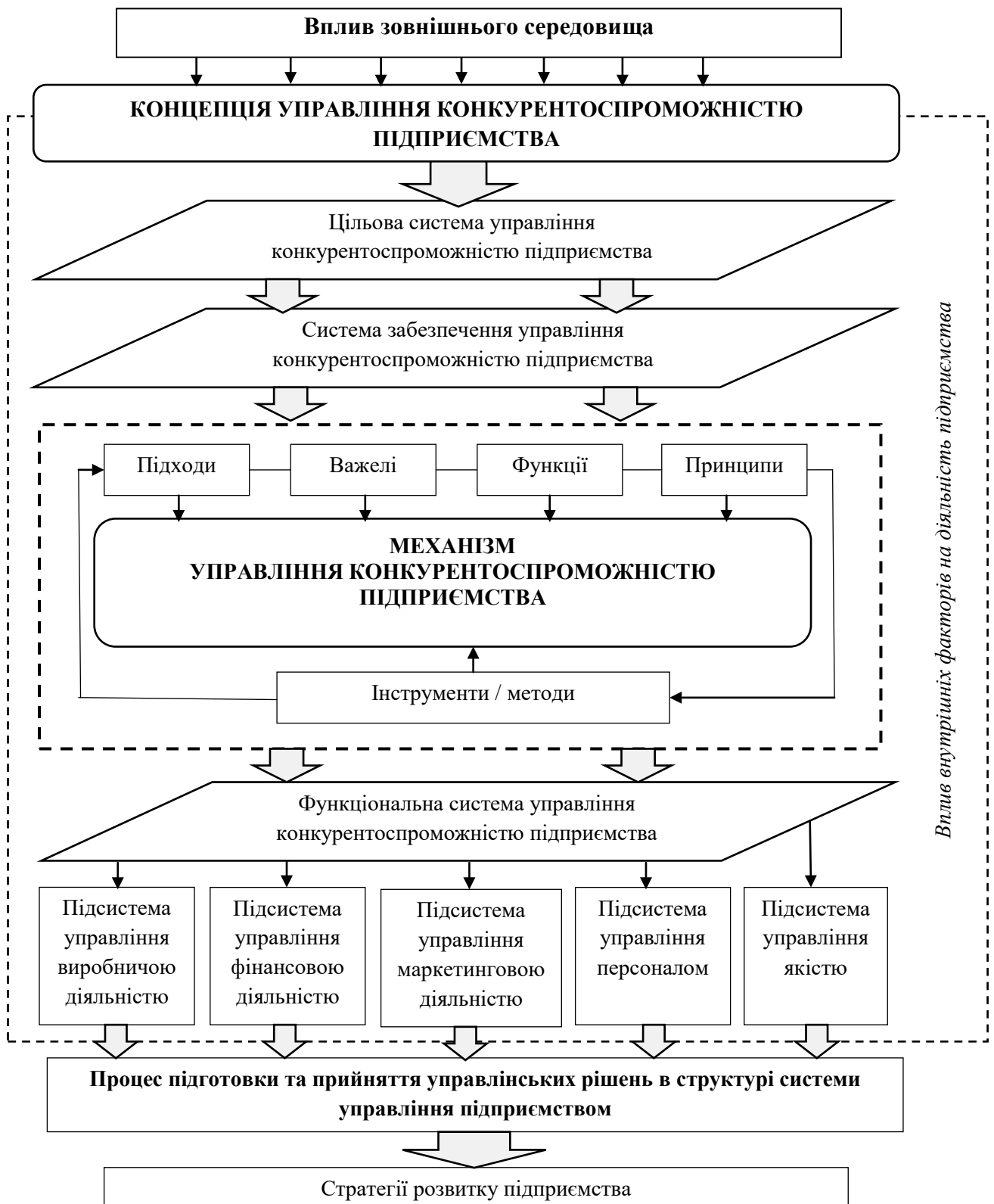

Рис. 1 Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства (розроблено авторами)

Процес формування та реалізації механізму управління конкурентоспроможністю підприємства відбувається у межах складових системи управління:

наукових підходів: системний, який забезпечує цілісність механізму як системи з визначеною структурою (цілі, ресурси, засоби, процеси, способи); процесний, який забезпечує безперервність застосування адаптаційних заходів підприємства; ситуаційний, який забезпечує безперервні дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виявлення певних закономірностей і визначення характеру поведінки підприємства у відповідній ситуації);

важелів: економічні; правові; фінансові; техніко-технологічні; управлінські; організаційні; соціальні;

функцій: постановка цілей та завдань, організаційна, координаційна, планування, мотиваційна, контрольна;

принципів: ефективності, гнучкості, керованості, послідовності, диференційованої мотивації;

інструментів: страхування, диверсифікації, лімітування, резервування, реструктуризації, фінансового контролінгу;

методів: аналізу, оцінювання, прогнозування, порівняння.

Висновки. Таким чином, визначена роль та зміст економічної категорії управління конкурентоспроможністю підприємства, яку запропоновано розглядати як діяльність, що спрямована на формування управлінських рішень, які повинні бути направлені на протистояння зовнішнім впливам та досягнення лідерства, відповідно до поставлених стратегічних задач. Обґрунтовано, що механізм управління конкурентоспроможністю підприємства є складовою частиною системи управління підприємством, зміст якого будемо розуміти як систему взаємопов'язаних організаційних дій, реалізація яких забезпечується важелями, функціями, принципами, інструментами, методами з урахуванням наукових підходів, що вплине на отримання бажаних результатів. Дія цього механізму неможлива без організаційно-економічного забезпечення процесу підготовки та прийняття управлінських рішень за структурними складовими системи управління підприємством (цільова система; система забезпечення; функціональна система; процесна). Вважаємо, що результат процесу формування та реалізації механізму управління конкурентоспроможністю обов'язково впливатиме на ефективність діяльності підприємства відповідно до цілей розвитку та обраної стратегії, що зорієнтує менеджерів та працівників підприємства на активну та цілеспрямовану діяльність, пов'язану з підвищенням конкурентних можливостей підприємства, зміцнення його конкурентних позицій на ринку та зростання прибутків у довгостроковій перспективі.

Список використаної літератури

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. Пер. с англ. Ю.Г. Каптуревского. СПб.: Питер, 1999. 416 с.
2. Варава Л.М., Кравченко Г.В. Організаційно-економічне забезпечення управління конкурентоспроможністю промислового підприємства. *Вісник Криворізького технічного університету*. 2011. № 29. С. 311-314.
3. Гудзь О.Є. Роль інновацій щодо забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2015. Вип. 161. С. 3-11.
4. Грецький Р.Л. Теоретичні підходи до визначення природи і сутності конкуренції. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 12. С. 35-38.
5. Євтушенко Н.О., Дрокіна Н.І., Савенко Н.В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства : теоретичний аспект. *Економічний простір*. Дніпро: ПДАБА, 2020. №156. С. 129-135.
6. Кирчата І. М. Оцінка конкурентного потенціалу в системі управління конкурентоспроможністю підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Маріуполь : ПрДТУ, 2007. 28 с.

7. Корінько М.Д. Диверсифікація в історії економічної думки. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 1. С. 2-5.
8. Левицька А. О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. *Механізм регулювання економіки*. 2013. № 4. С. 155–163.
9. Плузіна Ю.А. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2011. № 33. С. 211–220.
10. Сурженко Н.В., Агєєва І.В. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2014. № 1. С. 232-235.
11. Халімон Т.М. Механізм управління конкурентоспроможністю телекомунікаційних підприємств. *Інтелект XXI*. 2016. № 5. С. 127-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2016_5_29

REFERENCES

1. Ansoff I. (1999). *Novaya korporativnaya strategiya* [New corporate strategy]. Per. s angl. YU.G. Kapturevskogo. SPb.: Piter.
2. Varava L.M., Kravchenko H.V. (2011). *Orhanizatsiyno-ekonomichne zabezpechennya upravlinnya konkurentospromozhnistyu promyslovoho pidpryyemstva* [Organizational and economic support for managing the competitiveness of an industrial enterprise]. *Visnyk Kryvoriz'koho tekhnichnoho universytetu*, Vol.29, 311-314.
3. Hudz' O.YE. (2015). *Rol' innovatsiy shchodo zabezpechennya konkurentospromozhnosti ta efektyvnosti pidpryyemstva* [The role of innovation in ensuring the competitiveness and efficiency of the enterprise] *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, Vol. 161, 3-11.
4. Hrets'kyu R.L. (2007). *Teoretychni pidkhody do vyznachennya pryrody i sutnosti konkurentsiyi* [Theoretical approaches to determining the nature and essence of competition] *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, Vol. 12, 35-38.
5. Yevtushenko N.O., Drokina N.I., Savenko N.V. (2020). *Stratehichne upravlinnya konkurentospromozhnostyu pidpryyemstva: teoretychnyy aspekt* [Strategic management of enterprise competitiveness: theoretical aspect]. *Ekonomichnyy prostir*, (156), 129-135.
6. Kyrchata I. M. (2007). *Otsinka konkurentnoho potentsialu v systemi upravlinnya konkurentospromozhnistyu pidpryyemstva* [Estimation of competitive potential in the management system of enterprise competitiveness]: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk : spets. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Mariupol' : PrDTU. 28 p.
7. Korin'ko M.D. (2003). *Dyversyfikatsiya v istoriyi ekonomichnoyi dumky*. [Diversification in the history of economic thought]. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, (1), 2-5.
8. Levytska, A. O. (2013). *Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpryyemstva: vitchyzniani ta zakordonni pidkhody do klasyfikatsii. Mekhanizm rehuliyuvannya ekonomiky* [Methods of assessing the competitiveness of the enterprise: domestic and foreign approaches to classification]. *Mekhanizm rehuliyuvannya ekonomiky*, (4), 155–163.
9. Pluhyna YU.A. (2011). *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm upravlinnya rozvytkom pidpryyemstv zaliznychnoho transport* [rganizational and economic mechanism for managing the development of railway transport enterprises]. *Visnyk ekonomiky transportu ta promyslovosti*, (33), 211–220.
10. Surzhenko N.V., Ahyeyeva I.V. (2014). *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm upravlinnya konkurentospromozhnistyu*. [Organizational and economic mechanism of competitiveness management] *Zbirnyk naukovykh prats' Tavriys'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu*, (1), 232-235.

11. Khalimon T.M. (2016). Mekhanizm upravlinnya konkurentospromozhnistyu telekomunikatsiynykh pidpryyemstv [The mechanism of managing the competitiveness of telecommunications enterprises]. *Intelekt XX*, (5), 127-131.

ЕВТУШЕНКО НАТАЛЬЯ АЛЕКСАНДРОВНА, ГОНЧАР ДИАНА КОНСТАНТИНОВНА. МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ. В рамках этой статьи рассмотрена роль и содержание управления конкурентоспособностью на макроуровне и уровне предприятия. Обоснована целесообразность механизма управления конкурентоспособностью украинского предприятия в системе его управления. Предложены требования к формированию механизма конкурентоспособности предприятия в рамках составляющих системы управления по уровням и системой обеспечения. Поданы и описаны составляющие механизма управления конкурентоспособностью предприятия. Доказано, что формирование и реализация механизма управления конкурентоспособностью в соответствии с существующей системой управления предприятием, повлияет на эффективность его деятельности в соответствии с целями развития и выбранной стратегией, что направит менеджеров и работников предприятия на активную и целенаправленную деятельность в условиях непрерывных изменений внешней среды.

Ключевые слова: конкурентоспособность, механизм, управление, система, концепция, предприятие.

EVTUSHENKO NATALIA, GONCHAR DIANA. MECHANISM FOR MANAGING THE COMPETITIVENESS OF AN ENTERPRISE IN UKRAINE

Within the framework of this article, the role and content of competitiveness management at the macro and enterprise levels are considered. The expediency of the mechanism for managing the competitiveness of a Ukrainian enterprise in its management system has been substantiated. Requirements for the formation of the mechanism of enterprise competitiveness within the components of the management system by levels and the support system are proposed. Submitted and described the components of the enterprise competitiveness management mechanism. It is proved that the formation and implementation of a competitiveness management mechanism in accordance with the existing enterprise management system will affect the efficiency of its activities in accordance with the development goals and the chosen strategy, which will direct managers and employees of the enterprise to active and purposeful activity in the face of continuous changes in the external environment.

Key words: competitiveness, mechanism, management, system, concept, enterprise.